

עבודת כהן שלא הקריב מנחת חינוך, ומנחת חינוך בטומאת מת

א. פתיחה

ב. דברי חז"ל

ג. הכרעה כמפרשים שהשוו את המקורות וגרסו גם בספרא 'כשרה'

ד. ראיות מסוגיות נוספות – להכשר ולפסול

ה. ראיות נוספות

ו. ראיות האור שמח

ז. הקרבה בלי מנחת חינוך כשאינן ברירה אחרת

ח. הקרבת מנחת חינוך בטומאה כשהברירה האחרת היא ביטול העבודה

ט. סיכום

א. פתיחה

אחד המעצורים בפני חידוש עבודת הקרבנות בזמננו הוא הדין שכל כהן ביום שמתחיל את עבודתו מביא מנחת חינוך. אף שטומאה דחוייה בציבור, קרבן שאין זמנו קבוע אינו דוחה את הטומאה, ולכן מנחת חינוך אינה קרבה בטומאה¹. לכן, להקרבת קרבן ציבור בטומאה יש מחסום, שכן כהן אינו יכול להקריב מנחת חינוך בטומאה וממילא אינו כשר². לעניין זה אין די בכהן טהור אחד שיפתח את עבודת הקרבנות במנחת חינוך שלו, שכן מנחת חינוך נעשית דווקא בידי הכהן המתחנך עצמו, וכלשון הרמב"ם (הל' כלי המקדש ה, טז): 'זעובד בידו'³. להלן השאלות שיתבררו במאמר, ותמצית המסקנה בנוגע לכל אחת מהן:

- יישר כח לאבי מורי שליט"א שהאיר את עיני וסיקל שגיאות. ולידידי הרב הראל דביר, שמפתח את האתגרים שבחידוש העבודה בספרו לקראת מקדש (נושא זה מסומן במספר 50), העירני לבירור העניין וערך את המאמר.
- 1. וכך מבואר בספרא (צו ג, ד) שאין מנחת חינוך דוחה טומאה.
- 2. לרמב"ם (הל' ביאת מקדש ד, יב) גם כשהכהנים טהורים, עדיין קרבנות ציבור קרבים בטומאה אם רוב הציבור טמאים, ולכן כהן טהור יוכל להקריב את מנחת החינוך שלו בטהרה, כשלאחר מכן קרבן הציבור ייקרב בטומאה.
- 3. אולם המנחת חינוך (קפה, א) הסתפק שדין עובדה בידו הינו רק למצוה ואינו מעכב בדיעבד, והחזון איש מנחות ל ו צידד כן והביא ראיה מתוס' (מנחות סב, ב) שפירשו שהמיעוט שאין כהן משלח קרבנותיו כשאינן ראוי לביאה לדעת ר' שמעון (מו"ק טו, ב) מתייחס להבאת עשירית האיפה, וקשה שהרי דינו שעובדה בידו, והוכיח שאין זה מעכב. וכך פשוט לגרי"ז (מנחות עח, א) שדין עובדה בידו אינו מעכב, וממילא יספיק כהן טהור אחד להקרבת כל מנחות החינוך של אחיו הכהנים הטמאים

- א. האם עבודת כהן שעבד בלי מנחת חינוך כשרה? על כך התשובה להלן, שהעיקר הוא שעבודתו כשרה, כדעת הרמב"ם ורוב המקורות בחז"ל.
- ב. האם מותר לכתחילה לעבוד בבית המקדש בדרך שמבטלת את מצות החינוך כשאינן דרך אחרת? שאלה זו נוגעת בשאלה כללית יותר של עבודה בדרך שכשרה רק בדיעבד. להלן יבואר שבזה מודים הכל שהיות שהעבודה כשרה בדיעבד, הרי כשאינן דרך אחרת עובד גם כשלא הביא מנחת חינוך.
- ג. בהנחה שהעובד בלי מנחת חינוך עבודתו פסולה, האם יש מקום לומר שמנחת חינוך נעשית בטומאה למרות שהיא קרבן יחיד, משום שהיא מכשיר לעבודת ציבור, בתנאי המקום והזמן שלפנינו. לשאלה זו יובאו צידודים שונים, והיא תונח בספק.

ב. דברי חז"ל

נפתח בסקירת המקורות בדברי חז"ל. ירושלמי (שקלים ג, ז): "אחד כהן גדול וא' כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה שלהם **עבודתן כשירה**". תוספתא (שקלים ג, כה): כהן גדול אין נכנס לעזרה לעבודה אלא אם כן נמשח שבעה ונתרבה שבעה אף על פי שלא נמשח שבעה ונתרבה שבעה ועבד עבודתו כשירה כהן הדיוט אין נכנס לעזרה לעבודה אלא אם כן הביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו אף על פי שלא הביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו ועבד **עבודתו כשיר**". תוספתא (תגיגה ב, ט): "אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה שלהן **עבודתן כשירה**". תוספתא (סנהדרין ז, א): "אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה **עבודתן כשירה**".

ספרא (צו פרשה ג סוף פרק ג אות ג): "שאם היה כהן מתקרב תחילה לעבודה מביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעבדו, עד שלא הביא עשירית האיפה משלו **עבודתם פסולה**". ירושלמי (יומא א, א): "רבי יוסי בר חנינה אמר **עשירית האיפה ומכנסים מעכבין** מה טעמא זה וזה עשייה א"ר חנינה ועשית לאהרן ולבניו ככה **כל האמור בפרשה מעכב** ואתייא כיי דמר ר' שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן זה הדבר וזה הדבר אפילו קריית הפרשה מעכבת". במדבר רבה (ו, ג פרשת נשא): "כהן גדול אין נכנס לעזרה לעבודה אא"כ נמשח שבעה ונתרבה שבעה. אף על פי שלא נמשח שבעה ונתרבה שבעה ועבד, עבודתו כשרה. כהן הדיוט אין נכנס לעזרה לעבודה אא"כ הביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו. אף על פי שלא הביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו ועבד, **עבודתו כשרה**". ויקרא רבה (פרשת צו, אות ד; ומשם בילק"ש פרשת צו סי'

(אלא שהדבר ייתלה במחלוקת הראשונים אם טמא מת משלח קרבנותיו, שרמב"ם ביאת מקדש ב יב פסק שאינו משלח ורש"י ועוד ראשונים חולקים, ראו מנחת ברוך סי' כב, ולא כאן המקום לכך).

תפו): "ביום המשח אתו עשירית האיפה" (ויקרא ו, יג). ר' יוחנן בש' ר' שמעון בן יהוצדק מלמד **שעשירית האיפה מעכבת** בגדולת אהרן ובניו".

מעיון ראשון, נראה שיש בזה מחלוקת בין התוספתא והירושלמי בשקלים המכשירים לספרא הפוסל, ובמחלוקת זו פסק הרמב"ם כתוספתא, אולי משום שדברי התוספתא הובאו ע"י אמוראי הירושלמי שפסקום להלכה. אולם יש מהאחרונים שביקשו להשוות את דברי חז"ל כאחד. ולהתאים את נוסחם זה לזה. עילה להשוואה יש בלשון הזהה, להוציא 'כשרה' – 'פסולה' של הספרא והתוספתא.

ג. הכרעה כמפרשים שהשוו את המקורות וגרסו גם בספרא 'כשרה'

הגר"א הגיה על הירושלמי שקלים: **פסולה**, מבלי לבאר מקור לכך. ור"י משקלוב (משנת אליהו שקלים שם) כתב שמקורו מהשוואת הירושלמי לספרא, וכן מהסוגיא בבבלי (יומא ה, א) שתובא להלן. לעומתו, המשנה למלך (הל' כלי המקדש ה, טז) והמלבי"ם (צו אות לט) השוו את הספרא לתוספתא והירושלמי, והגיהו: **כשרה בספרא**. המשנה למלך ביסס את ההגהה על קושייתו דלהלן מכהן המתחנך לכהונה גדולה ביוה"כ, שהגמרא דנה במה מתחנך ומשיבה שמהפך בצינורא או שעבודתו מחנכתו, היות שמינוי לכה"ג מחייב במנחת חינוך כהונה גדולה, מוכח מכאן שעבודת הכהן כשרה למרות שלא הביא מנחת חינוך. במלבי"ם ביסס את ההגהה על ריבוי המקורות בחז"ל שבהם נאמר שעבודתו כשרה.

ואכן, גם מבלי ראיות לגופו של עניין, מבחינת הגרסה בלבד יש להעדיף את הגרסה 'כשרה' על פני הגרסה 'פסולה', שכן הגרסה הפוסלת נזכרת רק בספרא, ואילו הגרסה המכשירה נמצאת בתוספתא בשלוש מקומות ובירושלמי במקום אחד. כיוצא בזה לעניין ציטוט – הגרסה 'כשרה' מצוטטת ברמב"ם (הל' כלי המקדש ה, טז), בסמ"ג (עשין קפו) וברבנו מיוחס (ויקרא ו, יג) ובפירוש ר' שמואל לספרא, וכן בתוס' ר"י הלבן (יומא ה ע"ב). ואילו הגרסה הפוסלת אינה מצוטטת כצורתה בשום מקום. מלבד זאת, עיון בכתבי היד של הספרא מעלה שדעת המשוים עדיפה, וכפי שציין ר"ש ליברמן (תוספתא כפשוטה שקלים ג, כה שורה 71-72) שבכל כתבי היד שבדק הגרסה המכשירה. ואכן, בבדיקת כתבי היד המצויינים בספרא, מהדורת מכון אופק, עולה כי הגרסה המכשירה מצויה בכל ששת כתבי היד שבידינו, והגרסה הפוסלת מקורה בדפוס ונציה ואינה בכתבי היד. ואמנם יש להוכיח שאין תחילת השיבוש במדפיסי ונציה, שכן בלקח טוב (פסיקתא זוטרתא) מופיעה הגרסה הפוסלת. ומכל מקום, עדותם של כל כתבי היד שבידינו היא מכרעת.

4. המעשה רוקח (הל' כלי המקדש ה, טז) כתב שבלשון הספרא 'עד שלא הביא וכו' משמע שהגרסה הנכונה היא 'פסולה'. וכוונתו כנראה שאם היה הדין שכשרה, היה על הברייתא לומר: 'אף על פי שלא הביא'.

יש להוסיף שגם מבחינת אופי הדברים בספרא, הגרסה המכשירה עולה יפה יותר, שכן בספרא לא הובאה כל דרשה על דין זה, העדר דרשה מובן אם הדין שכשרה, לפי הכלל בקדשים שדורש 'שנה עליו הכתוב' כדי לעכב. אם הדין שפסולה היה על הספרא להביא דרשה על כך. ואכן הקרבן אהרן פירש שהכוונה לדרוש מ'זה' שבא לעכב, אך בחיפוש לא מצאתי 'זה' עיכובא, בניגוד ל'ככה', 'תהיה' 'וחוקה'. אפשר גם לפרש שהעיכוב מגיע מסברה, מפני שלא מונה הכהן לכהן והרי הוא כזר, אבל דוחק שהדבר יאמר בפשטות כזו.

לכאורה די בכך כדי להכריע את הדיון. אם כך נאמר בירושלמי ובתוספתא ואין תורת כהנים שחולק, וכך פוסק הרמב"ם ולא רק שאין ראשונים שחולקים אלא שכך גם העתיקו ראשונים נוספים, אם כן הדבר ברור להלכה. ואף שהגר"א הגיה את דברי הירושלמי, היות שהגהתו נשענת על גרסתו בספרא, לפחות לביאור ר"י משקלוב – הרי שבנפול עוזר נפל עזור, וארמון על משפטו ייכון.

ד. ראיות מסוגיות נוספות – להכשר ולפסול

המשנה למלך הוכיח להכשר מדין הגמרא (יומא יב, א) שכה"ג שאירע בו פסול ביוה"כ משמש תחתיו כהן אחר, וביומא דנו איך מתחנך בעבודתו, ואמרה הגמרא שני הסברים: 1. לובש בגדי לבן, ועבודת יוה"כ שכשרה רק בכה"ג מחנכתו. 2. לובש בגדי זהב ומהפך בצנינורא. ע"כ דברי הגמרא. מנחת חינוך נדרשת שם עבור התחלת עבודתו ככהן גדול, ואם היה מקריבה היה לובש שמונה בגדים ומקריבה ומתחנך ולא היה נזקק להיפוך צינורא. ומוכח שלא הקריב ועבודתו ככה"ג כשרה, מכאן שמנחת חינוך אינה מעכבת. המשנה למלך פירש אגב אורחא, מדוע באמת לא יביא מנחת חינוך וייתחנך בה, בכך שמנחת חינוך אינה דוחה שבת, והביא מתוס' מנחות עח א שאינה קרבה ביוה"כ כי קרבן יחיד אינו קרב ביוה"כ.

האחרונים דחו ראייה זו בכמה אופנים: האור שמח חילק בין כה"ג שלא עבד ככהן הדיוט, שעבודתו פסולה, לבין כה"ג שעבד ככהן הדיוט שעבודתו כשרה. בסיס החילוק בכך שלגבי קידוש ידים ורגלים למרות שעבודה בלי קידוש פסולה, כה"ג שלא קידש בין עבודה לעבודה ביוה"כ עבודתו כשרה, האו"ש רצה לדמות ולהוציא מכך שלמרות שטעון מנחת חינוך לתחילת העבודה זו אינה מעכבת.⁵

המקדש דוד (קדשים סי' ל) הציע תשובה כפולה – על דין כהן שנמצא בו פסול ונתמנה כהן אחר במקומו מבלי להקריב מנחת חינוך, טען שהכהן השני הוא ממלא מקום של הכהן הראשון ולכן אינו זקוק למנחת חינוך, כיון שהראשון חוזר לעבודתו אחר יוה"כ. ועל הסוגיא (יומא מט, א): 'חפן ומת מהו שיכנס אחר בחפינתו' שמוכח שאם מת הכה"ג אפשר

5. וכן כתב בשפת אמת.

6. וכן כתב בהר המוריה, בדרך אחת.

עבודת כהן שלא הקריב מנחת חינוך, ומנחת חינוך בטומאת מת

למנות כהן אחר תחתיו תוך כדי העבודה ועבודתו כשרה⁷, רצה לומר שבאמת מקריב מנחת חינוך ביוה"כ. ואף שאין קרבן יחיד דוחה שבת, היות שאלו מכשירי עבודה שאי אפשר לעשותם מערב יוה"כ, דוחים⁸ הם את השבת⁹.

ר"י משקלוב (משנת אליהו לשקלים ז, ג ד"ה ה"ג כשהכהן) הלך בדרך שלישית, וכתב שאף שעבודתו פסולה בלי מנחת חינוך, כל זה כשאפשר להקריב מנחת חינוך והכהן נמנע מלהקריב, אבל כשאי אפשר, אין דנים אפשר משאי אפשר ועבודתו כשרה¹⁰.

המעשה רוקח רצה לומר שחינוך כה"ג דוחה שבת, ולדבריו הועצם הקושי מדוע לא העמידו במנחת חינוך, והשיב שעבודתו מחנכתו היא במקום מנחת חינוך. עיקר דבריו תמוהים, שהרי בכל כהן נוכל לומר כן ושוב לעולם לא תהיה עבודתו פסולה. וכנראה כוונתו שדוקא לגבי עבודת כה"ג אומרים שהעבודה היא תחליף למנחת החינוך היות שנעשית דוקא בכה"ג, אבל עבודת כה"ד שיכולה להיעשות בכל כהן אינה מספיקה במקום מנחת חינוך¹¹.

ה. ראיות נוספות

נאמר בירושלמי (יומא א א): "מכנסיים ועשירית האיפה מעכבים", הובא באחרונים¹² כראיה שעבודתו פסולה. אולם, מעניינו נראה שהכוונה רק שפוסל בשבעת ימי המילואים, וזו מימרא מקבילה למימרת הבבלי (יומא ה ב) מכנסיים ועשירית האיפה כתובים בפרשה, וכן דחו אחרונים¹³, וראו להלן.

בבבלי (יומא ה, ב) דנו אילו חלקים מעבודת המילואים מעכבים, לר' יוחנן כל הכתוב בהם מעכב בהם ולר' חנינא רק מה שמעכב לדורות מעכב בהם. ובגמרא (ה, א) דנו מה הנפ"מ ולא הביאו את עשירית האיפה כנפ"מ. מכאן הוכיח התקלין חדתין שעשירית האיפה

-
7. הרב שלמה פישר (בבית ישי על התורה, עלון פרשת נשא תשפ"ה) הרחיב את דרך המקדש דוד (בלי לציין אליו) גם לגבי מת כהן גדול ראשון, שכיון שהותקן הכהן השני בחיי הראשון הרי הוא ממלא מקומו גם כשהראשון מת.
 8. הרב אברהם יעקב זלזניק (הסיבות המונעות מאתנו בנין המזבח והקרבת קרבנות, מוריה קמט – קנ עמ' מה) סבר שלדבריו גם הקרבה בטומאה תותר מאותה סיבה. וראו להלן הערה 16.
 9. האו"ש (הל' כלי המקדש ה, טז) והחזו"א (מנחות לה, ו) חלקו וכתבו שאינה דוחה שבת כמכשירים, מפני שבעיקרון אפשר לעשותם מערב שבת.
 10. וכן דחה הר המוריה בתירוץ אחד.
 11. ובאמת שדבריו קשים גם אחר כל זאת, איך אפשר לבטל את מצות מנחת החינוך כיון שדוחה שבת. וכן קשה שהגמרא הקשתה במה מתחנך לפני שהניחה שעבודתו מחנכתו, ועליה לשאול קושיא מקדימה שלא הקריב מנחת חינוך.
 12. תקלין חדתין במשנת אליהו, ציוני מהר"נ לרמב"ם, הר המוריה על הרמב"ם.
 13. חשק שלמה ושפת אמת (יומא ה, א), מקדש דוד (קדשים סי' ל).

מעכבת לדורות שאל"כ יכלו לומר שהמחלוקת בעשירית האיפה. ואף שלא נאמרה בפרשה בפירוש הרי בדף ה ב אמר רבי יוסי בר חנינא: מכנסים אין כתובין בפרשה, כשהוא אומר: וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן – להביא המכנסים ועשירית האיפה. בשלמא מכנסים כתיבי בענינא דבגדים, אלא עשירית האיפה – מנא לן? אתיא זה זה מזה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' עשירית האיפה. ועל כרחך שעשירית האיפה מעכבת גם לדורות וממילא אינה נפקא מינה ביניהם. והגרי"ז (יומא ה, ב ומנחות עח, ב) הקשה מה צריך שייכתבו מכנסיים ועשירית האיפה בפרשה, הרי מחייבים גם אם נאמרו בפרשה אחרת, ורצה לומר שהנפ"מ אם מעכבים מדין הכתוב בפרשה, ודחה, שאם כן הייתה הגמרא (ה, א) אומרת כן.

ובאמת, שקושיית התקלין חדתינ אינה מיושבת גם לדעתו, שאף שעשירית האיפה הראשונה מעכבת לדורות, הרי כה"ג מקריב עשירית האיפה כל יום, ובכל יום אינה מעכבת עבודתו, וממילא זה נפ"מ בין ר' יוחנן לר' חנינא, שאם לא קרבה עשירית האיפה של כה"ג הרי העבודה מעכבת. ולקושיית הגרי"ז הדבר קשה מאידך גיסא, שהרי מכנסיים מעכבים לדורות ומדוע נדרש ללמוד אותם לפרשה.

אולם באמת אין הקושיה קיימת כלל. ממה נפשך. שהרי מכנסיים לא נאמרו בפרשה ונאמרו בפירוש דברים אחרים, שילביש בגדים מסוימים. וכן עשירית האיפה לא נאמרה בפרשה ואדרבה נאמר בה חינוך בדרך אחרת, וממילא יש מקום רב לומר שאלו כלל אינם כלולים בפרשה לא רק כעיקוב אלא כחיוב כל עיקר, כיון שמכללא שמעינן דרך אחרת לפעול באותם נושאים עצמם שעליהם התורה דיברה. ובא ריב"ח לומר שלמדו אותם לפרשה, וכיון שלמדו באמת מעכבים, שנאמרו כחלק מהמילואים עצמם בלי קשר לעיקוב שלהם לדורות. לפי זה אין דברי הגמרא מה 'כתוב בפרשה' עניין לא ללמד עיכוב ולא ללמד שאינם מעכבים.

ואכן, בתוס' ר"י הלבן על אתר הבין כך את הגמרא, שכתב שאם לא הקריב עשירית האיפה היתה העבודה כשרה. ומשמע שגם בשבעת ימי המילואים היתה כשרה, ומשמע שגם לר' יוחנן שכל הכתוב בפרשה מעכב בהם, משום שאין עשירית האיפה 'כתובה בפרשה'. ואמנם בירושלמי מבואר לא כך, אבל יש ללמוד שיש פשר לבבלי גם בלי לחדש עיכוב לדורות.

עוד נאמר במדרש (ויקרא רבה פרשת צו ח, ד): 'ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק אמר: מלמד שעשירית האיפה מעכבת לכהונת אהרן ובניו'. מכאן למדו כמה אחרונים שמנחת חינוך מעכבת. עם זאת, ללשון יש זיקה לירושלמי יומא ואפשר שהכוונה למילואים, וכן פשוטו שהכוונה גם לכה"ג שלא הקריב חביתין אותו היום שמוסכם שאין עיכוב בעבודתו. ור"ש ליברמן (שקלים ג, כה) טען שלגרסה שבמהדורת מרגליות: 'מעכבת לגדולת אהרן ובניו', הכוונה שלא הוגדר המינוי לתפקיד באופן מלא, גם אם אינו מעכב. ואף שביאר יפה

עבודת כהן שלא הקריב מנחת חינוך, ומנחת חינוך בטומאת מת

את המאמר 'למשחה' לגדולה עדיין אינו מבואר יפה. אולם אם מדובר במילואים עולים הדברים יפה, שהכוונה שדין עשירית האיפה השייך לימי המילואים איננו כעשירית האיפה של כל כהן. שבכל כהן עיקר החינוך הוא לקדושה, ולכן בדומה לכלי שרת שעבודתם מחנכתם גם בכהן עבודתו מחנכתו, רק שדינו בעת קרבנו הראשון להקריב מנחת חינוך. שונה מכך דין עשירית האיפה בשבעת ימי המילואים, שחינוך הכהנים הוא חלק מחינוך המשכן, וממילא הכל מעכב. שאין כאן הסתפחות של כהן פרטי לכלל אלא חינוך כלל המשכן. ולכן למד המדרש את העיכוב כעיכוב במשיחה, שהיא כלל חינוך הכהנים והמשכן יחד. ואולי אין העניין בחנוכת המשכן אלא בבחירת הכהן עצמו, שכשהכהן נבחר כחלק משבט הכהונה, אין מנחת חינוך מעכבת, ואילו כשטעון משיחה ונבחר הוא עצמו, כל פרטי חינוכו מעכבים, ולפי זה זיקת החינוך היא למשיחה כמעשה.

ו. ראיות האור שמח

האור שמח הביא מתוס' (זבחים קא, ב) שפנחס לא נתכהן שהיה צריך משיחה וחביתין, ודייק שהכל מעכב. ואומנם, כיון שתוס' נקטו משיחה ובגדים אפשר שחביתין באו אגב אורחא. ולמבואר לעיל על משיחה, אפשר שחביתין עיכבו אצל פנחס כחלק מהמשיחה. ראייה אחרת הובאה באור שמח לכך שאין מנחת חינוך מעכבת, מדעת תוס' (זבחים קיז, ב) שאין מנחה בבמת ציבור, ולפי זה קשה איך נתחנכו כל הכהנים הגדולים שכיהנו בבמת ציבור. על כרחך שאין חינוכם מעכב. ואומנם לדעת התקלין חדתין לעיל, שכשאי אפשר אינו מעכב, אין עיכוב בכך.

ז. הקרבה בלי מנחת חינוך כשאין ברירה אחרת

מכלל הדיונים לעיל עולה, שלדברי הכל מותר להקריב קרבנות על ידי כהן שלא הקריב מנחת חינוך: שכן הסוברים שאין מנחת חינוך מעכבת, מפרשים שכה"ג מקריב ביום הכיפורים בלי מנחת חינוך. והתקלין חדתין אף כתב שכשאי אפשר אינה מעכבת אבל לא עלה על דעתו שיימנעו מעבודה משום ביטול מצות חביתין. וכן עולה לדברי אור שמח מהקרבה בבמה ומכהן הדיוט שהתחנך. רק לדעת המקדש דוד שהקרבת מנחת חינוך דוחה את יום הכיפורים אין ראייה לכך מכה"ג המקריב ביום הכיפורים. אולם גם מדבריו עולה שאילו לא היתה המנחה מעכבת, היה ברור לו כמשנה למלך שמקריבים ביום הכיפורים.

יש ללמוד מכך שמצות הקרבה מחייבת להקריב בלי מנחת חינוך אף שמצוה להביא מנחת חינוך קודם הקרבה זו¹⁴, כשאינן אפשרות אחרת¹⁵.

ח. הקרבת מנחת חינוך בטומאה כשהברירה האחרת היא ביטול העבודה

בספרא (צו ג, ד, ו) למדו שמנחת חינוך כהן הדייט אינה דוחה שבת וטומאה. ויש לדון האם יש מקום לדחיית טומאה כאשר מנחה זו מכשירה את האפשרות להקריב קרבן ציבור בטומאה. ושורש הספק הוא מדברי הספרי (בהעלתך אות סה):

בארבעה עשר יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אותו במועדו למה נאמר והלא כבר נאמר ויעשו מה ת"ל במועדו אלא בא הכתוב ולימד על פסח ראשון שכשם שדוחה את השבת כך דוחה את הטומאה הא עד שלא יאמר יש לי בדין ומה פרה שאינה דוחה את השבת דוחה את הטומאה פסח ראשון שדוחה את השבת אינו דין שידחה את הטומאה הרי פסח שני יוכיח שדוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה והוא יוכיח לפסח ראשון שאף על פי שדוחה את השבת לא ידחה את הטומאה תלמוד לומר במועדו בא הכתוב ולימד על פסח ראשון שכשם שדוחה את השבת כך דוחה את הטומאה.

הפשטות שפרה אדומה דוחה את הטומאה קשה, והזית רענן (ילק"ש רמז תשיט) והמלבי"ם (במדבר ט, טו) ביארו שהכוונה לדין שפרה אדומה נעשית בטבול יום, אבל קשה שאין בזה 'דחיית טומאה' כלל. ורבנו הלל (בביאורו לספרי) פירש שהכוונה שדוחה את הטומאה כפשוטו. ויש להבין – הרי לא הובא כל מקור לכך שדוחה את הטומאה, וא"כ זו מנלן?

ולכאורה הכוונה שהיות שעניינה של פרה לטהר ולדחות את הטומאה, ממילא אם אי אפשר שתיעשה בטהרה, תיעשה בטומאה. ואם נכון הדבר, יש לדון שכן הדין בכל דבר המעכב קרבן ציבור מליקרב, ואילו היה חינוך הכהנים מעכב הרי ממילא שהיה מותר בטומאה. ומצד אחד זה יותר פשוט מאשר דחיית שבת, שאין העניין באיסור אלא בהכשר הקרבן¹⁶.

14. ואף ייתכן שמבטל את מנחת החינוך לגמרי, למה שצייד בספר מנחת חינוך (מצווה קלו) שאין לה תשלומים למחר, ובפרט בכהן הממונה תחתיו שאינו ממשיך לעבוד למחר.
15. אמנם ייתכן לחלק בין עבודה בדיעבד נקודתית לבין חידוש העבודה בדרך של דיעבד שבה יש מקום לשיקולים כלליים להימנע ממצב של דיעבד (סברות ברוח זו, בתפר שבין הלכה לאגדה, יש בכלי חמדה בהעלתך א), על סברה הפוכה יש ללמוד מהאמור בקטע הבא. והדבר דורש בירור מקיף יותר.
16. ואמנם יש לדון מאידך גיסא, שהטהרה היא תנאי בהכשר הקרבן, ומאין יהיה הכשר מכוח האילוף? אבל מצינו בכמה ראשונים שגם הכשר הקרבן יכול לנבוע מדין מכשירים, גם כשאינן דחיית טומאה בקרבן עצמו. רש"י ריטב"א בשם תוס' ומאירי יומא ו, ב שהחשיבו פר יוה"כ כקרבן ציבור (לענין שטומאה הותרה בו) למרות שהפר הוא של אהרן משום שקרבן הציבור תלוי בו. (וראו עוד בשאגת אריה סי' לח ומקדש דוד קדשים סי' כו). אולם הרא"ם (ביאור לסמ"ג הלכות חנוכה) כתב שאין

ט. סיכום

- א. מרובם הגדול של המקורות בדברי חז"ל נראה שעבודת כהן שעבד בלי מנחת חינוך כשרה, וכך פסקו גם הרמב"ם וראשונים נוספים. הגר"א הגיה במקורות המכשירים וגרס 'פסולה' כדי להשוותם עם נוסח הספרא שהיה בידו, אך נראה יותר כמשנה למלך והמלבי"ם שהגיהו בספרא וגרסו 'כשרה', וכן הנוסח בכל ששת כתבי היד של הספר המצויים בידינו.
- ב. נראה שמותר לכתחילה לעבוד בבית המקדש בדרך שמבטלת את מצוות החינוך כשאינן דרך אחרת. לפי מה שהתבאר, בזה מודים הכל שכאשר שהעבודה כשרה בדיעבד, הרי כשאינן דרך אחרת עובד גם כשלא הביא מנחת חינוך.
- ג. לפי האפשרות הפחותה מסתברת, שהעובד בלי מנחת חינוך עבודתו פסולה – יש לדון האם כאשר הדבר מעכב את העבודה יהיה מותר להקריב מנחת חינוך בטומאה למרות שהיא קרבן יחיד, מכוח היותה מכשיר הכרחי לעבודת ציבור. במאמר לא הובאה הכרעה בעניין זה.

מכשירים דוחים טומאה, והחכם צבי פז חלק עליו בפרטים אבל נראה שהסכים לעיקרון, וכן דן בכלי חמדה בהעלתך אות א. אלא שהם דנו על האיסור ולא על הכשר הקרבן.